

หลักทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการของพระมหากษัตริย์ไทย

หลักธรรมทศพิธราชธรรม หมายถึง ๑๐คุณธรรมหลักแห่งพระราชจริยาวัตรในการทรงปกครองแผ่นดิน เพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกรทั้งปวง คุณธรรมนี้ได้เป็นที่ทรงยึดถือปฏิบัติของพระมหากษัตริย์ไทย สืบเนื่องกันตลอดมาโดยมิได้ขาดสาย เพราะฉะนั้นการปกครองของเมืองไทยเรา ตั้งแต่โบราณกาลจึงกล่าวได้ว่า แม้องค์พระมหากษัตริย์จะทรงอยู่ในฐานะที่เรียกว่า “สมบูรณาญาสิทธิ” หรือ “ปริमितสิทธิ” ก็ตาม ก็จำกัดอยู่โดยธรรม คือทรงปกครองโดยธรรมคือ ธรรม ปริमितะ คือว่ากำหนดอยู่โดยธรรมทุกกาลสมัย ดังจะพึงเห็นได้ว่า องค์พระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยโบราณกาลมาแล้วนั้น มิได้ทรงมีพระบรมราชโองการในทางปกครองที่เป็นหลักสำคัญโดยลำพังเพียงพระองค์เดียวแต่ย่อมมีมุขอำมาตย์มนตรีและมิกฎหมายต่าง ๆ ที่บัญญัติขึ้นไว้สำหรับในการปกครอง คำสอนเรื่องทศพิธราชธรรมนั้น มีแสดงไว้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาว่า เป็นของเก่าแก่มาก่อนพุทธกาลโบราณ บัณฑิตนิยมแสดงถวายพระราชผู้ปกครองประชาชน ครั้นพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จอุบัติขึ้น ทรงเห็นว่า เป็นคำสอนที่ดีมีประโยชน์จึงได้ทรงนำมาตรัสสอนโดยตรัสเล่าไว้ในคัมภีร์ชาดก อันเป็นที่รวมของเรื่องเก่าก่อนพุทธกาล เรียกคำสอนหมวดนี้ว่า ราชธรรมมี ๑๐ ประการ ดังนี้

- (๑) ทาน หมายถึงการให้ เพื่อสงเคราะห์ อนุเคราะห์ บูชา เป็นต้น
  - (๒) ศีล หมายถึงการระวังรักษาความประพฤติทางกาย วาจา ตลอดถึงใจ ให้สงบเรียบร้อย
  - (๓) ปริจจาคะ หมายถึง การเสียสละ เช่นการเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม การเสียสละความสุขที่พอประมาณ เพื่อประโยชน์สุขที่เป็นส่วนใหญ่ การเสียสละทรัพย์
- เพื่อรักษาอวัยวะ การเสียสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต การที่ยอมเสียสละทั้งชีวิต ทั้งทรัพย์ทั้งอวัยวะเพื่อรักษาธรรม
- (๔) อาชชวะ หมายถึงความซื่อตรง
  - (๕) มัททวะ หมายถึงความอ่อนโยน

^๑สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน), (๒๕๕๓ : ๑๑-๑๔)

- (๖) ตปะ หมายถึงความเพียรพยายามเพื่อกำจัดความ เกียจคร้าน และความชั่ว ในอันปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จด้วยดีไม่ทอดทิ้งหน้าที่
- (๗) อักโกระ หมายถึงความไม่โกรธ ตลอดถึงไม่พยายาม มุ่งร้ายผู้อื่น
- (๘) อวิหิงสา หมายถึง ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น ตลอดถึงสัตว์มีชีวิตให้ได้รับทุกข์ได้รับความเดือดร้อน
- (๙) ขันติ หมายถึง ความอดทนต่อความทุกข์ยาก ต่อถ้อย คำและเหตุการณ์อันไม่พึงประสงค์ทั้งหลายทั้งปวง
- (๑๐) อวิโรธนะ หมายถึงการปฏิบัติไม่ให้ผิดจากทางที่ถูกที่ควร ไม่ให้ผิดจากทำนองคลองธรรม แต่ให้เป็นไปตามธรรม

หลักธรรมทศพิธราชธรรมกับสังคมนั้น^๒ มีมาแต่โบราณกาล เหตุที่ทศพิธราชธรรมในมหาหังสชาติก็มีอิทธิพลต่อสถาบันพระมหากษัตริย์มากมาขนาดนั้น ก็เนื่องมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นกฎหมายหลักคู่บ้านคู่เมืองของไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ได้ถูกใช้เป็นกฎหมายแม่บทมาก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕ จนกระทั่งคำว่า “ธรรมศาสตร์” ในสมัยก่อนถูกใช้ในความหมายเดียวกับคำว่า “นิติศาสตร์” ในสมัยนี้ ดังนั้น คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ก็คือคัมภีร์นิติศาสตร์นั่นเอง

พระมหากษัตริย์ไทยในอดีตต้องถือปฏิบัติตามคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากประเทศอินเดีย คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ดั้งเดิมของอินเดียมีชื่อว่า พระมนูธรรมศาสตร์ ซึ่งว่าด้วยวิธีการปกครองของคนในวรรณะกษัตริย์ตามหลักวรรณะธรรมคือหน้าที่ประจำวรรณะในศาสนาพราหมณ์

มอญและพม่าซึ่งอยู่ใกล้กับประเทศอินเดีย ได้รับการถ่ายทอดแบบแผนการปกครองบ้านเมืองมาจากคัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์ของอินเดีย แต่เนื่องจากมอญและพม่านับถือพระพุทธศาสนาจึงได้มีการปรับเปลี่ยนวรรณะธรรมในศาสนาพราหมณ์ให้เป็นทศพิธราชธรรมในพระพุทธศาสนา นั่นคือแทนที่กษัตริย์จะต้องปฏิบัติตามวรรณะธรรมในศาสนาพราหมณ์ก็เปลี่ยนเป็นว่ากษัตริย์จะต้องปฏิบัติตามทศพิธราชธรรมในพระพุทธศาสนา

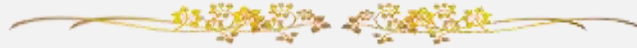
ผู้เรียบเรียงคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ฉบับมอญคนหนึ่งมีชื่อว่าพระเจ้าฟ้ารั่วหรือที่เรารู้จักกันในนามว่ามะกะโท สมัยที่ยังเป็นหนุ่ม มะกะโทเป็นพ่อค้าได้เดินทางมาอาศัยอยู่ที่กรุงสุโขทัยกับนายข้างของสมเด็จพระร่วงเจ้า วันหนึ่งสมเด็จพระร่วงเจ้าเสด็จมาที่โรงช้างได้พบมอญหนุ่มคนนี้ขณะที่ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับนายข้างได้บ้วนน้ำหมากลงบนพื้นและทอดพระเนตรเห็นรอยเปียตัวหนึ่งตกอยู่ทรงหยิบขึ้นมาแล้วพระราชทานให้มะกะโท มอญหนุ่มดีใจมากที่พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานเปียหนึ่ง

---

^๒ พุทธทาสภิกขุ (ออนไลน์. ๒๕๕๘)

ให้ก็คิดว่าจะทำอย่างไรกับเงินพระราชทานนี้ดีเขาตัดสินใจนำไปซื้อเมล็ดพันธุ์ผักกาดในตลาดแม่ค้าไม่รู้ว่าจะตวงขายอย่างไรเพราะเงินน้อยมาก มะกะโทบอกว่าเราเอาแค่พอดินี้เดียวแม่ค้าก็บอกว่าตามใจ มะกะโทจึงเอานี้ใส่ปากให้น้ำเปียกน้ำลายแล้วจุ่มเข้าไปที่ถังเมล็ดพันธุ์ผักกาด ปรากฏว่าเมล็ดพันธุ์ผักกาดติดน้ำขึ้นมาจำนวนมาก แม่ค้านึกชมว่าหนุ่มคนนี้นี่ฉลาดจริง

พระมหากษัตริย์สยามได้ปกครองบ้านเมืองมาด้วยคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ กฎหมายพระธรรมศาสตร์นี้แหละเป็นรัฐธรรมนูญของสยาม พระมหากษัตริย์ไทยในอดีตไม่ได้ใช้อำนาจตามอำเภอใจแต่ทรงใช้พระราชอำนาจตามกฎหมายบ้านเมืองที่เรียกว่าคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ซึ่งบัญญัติว่าพระมหากษัตริย์ต้องเป็นธรรมิกราชคือเป็นพระราชผู้ทรงธรรม “ทรงตั้งอยู่ในราชธรรม ๑๐ ประการ ทรงเบญจางคิกศีลเป็นปรกติศีล และอัษฎางคิกศีลเป็นอุโบสถศีล” หมายความว่าพระมหากษัตริย์ต้องตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม รักษาศีล ๕ เป็นปรกติ และรักษาอุโบสถศีลในวันพระ ๘ คำและ ๑๕ คำ

จัดทำโดย : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรม ทอ.
กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ